

voorbereid door: Joke Visser, Ria Huisman, Leo van Driel en Einar Sies

Inleiding: IK en Jij

Een tweede viering over dit boek over “in relatie zijn” van Buber, de joodse filosoof. Een - voor mij althans – moeilijk te doorgronden boek met daarin lichtflitsen van diepgang en verheldering over die betekenisgeving van het woord relatie. “

In den beginne is de relatie” was de titel van de viering in september, waarin we enkele persoonlijke verhalen deelden over wat het met je doet als er echt contact is. Met iemand. Met muziek. In de natuur.

We schetsten de grondwoorden “Ik en Het” en “Ik en Jij”. Ik kan in gesprek zijn met iemand en toch afwezig. Dan maak ik die ander tot een object. een Het. Maar bij echt, voelbaar contact maak creer je nabijheid, dan word ik ik en die ander wordt Jij. Dan gebeurt er iets. Soms fijn, soms moeilijk, soms verlegen maar wel echt. Buber schetst de relatie tussen mensen en dingen, tussen mensen en mensen en tussen mensen en de Schepper.

De melancholie van het leven noemt Buber dat een onthullende echtheid nooit lang kan duren. Het koolmeesje, gister, vlak bij mijn raam, met gekromde pootjes rond een takje, spiedend naar dat nestkastje ontroert me. Hetzelfde koolmeesje vanochtend merk ik nauwelijks op. Iets vliegt voorbij, oh ja, een meesje.

En dan die Schepper

Buber schrijft ook over de relatie tot God in Ik en Jij termen.

En dan die Schepper. Chris Wiman beschrijft in zijn prachtige boek: “Mijn heldere afgrond” een moment dat hij – nog in beslag genomen, uiteraard, door de diagnose prostaatkanker in vergevorderd stadium - een bij zag komen aanvliegen, tot vlak voor hem. Mini-citaat uit zijn gedicht:

“De bloemen allemaal bestolen
komt hij zigzaggend op je af,
blijft zweven, netelige heliöpter, boven je knie.
Hij bemerkt, jij bent niet zoet maar deinst niet terug.
Zijn poten haartjes op de haartjes van je been
bezorgt hij je een koelte.
Zilver als een ziel van zenuwen.

Geen woord over God in zo’n gedicht en toch iets “verlossend anders”. Is God dan zo’n moment? Nee. Wel is iets voelbaar van wat mogelijk is tussen mens en mens, mens en dier, mens en de Ene. Is God die liefde? Wij weten niets, maar ontroering komt er misschien nog het dichtst bij. Misschien gaat het om: Liefhebben met heel je hart, met heel je ziel en met heel je verstand. Leo en Ria komen daar – in een tweeluik, op terug.

We zingen nu eerst een klein lied over verlangen Keer u om

Gelezen: Als ik zeg dat ik op reis ga *Toon Tellegen*

Mijn naam is Martin Buber, filosoof.

Het korte verhaal dat u zojuist heeft gehoord maakt ons deelgenoot van een gesprek tussen Mier en Eekhoorn. Het is een diepgaand gesprek van deze twee. Wij horen hoe verschillend ze zijn en hoe intens ze met elkaar in gesprek zijn. Even neemt de verteller, Toon Tellegen, ons mee in de tijd en

plaats van het gesprek, maar vooral in het gesprek dat ze met elkaar hebben. Een gesprek is een zeer bijzonder fenomeen. Een gesprek vindt plaats tussen een Jij en een Ik. En over en weer spreken ze elkaar aan als Jij. En na ieder spreken volgt een luisteren. Spreken en luisteren noem ik beide activiteiten, maar beide activiteiten zijn bij nadere beschouwing rijker dan de strikte woordbetekenis. Het spreken is een activiteit van een ik, en die activiteit brengt de gehele mens in. De mond spreekt, maar ook de handen, het lichaam, de voeten, het hoofd, de staart, de voelsprietten spreken mee. En bij het luisteren zijn niet alleen de oren actief, maar alle zintuigen staan open, we proeven, we bewegen, we voelen de warmte in wat het hart van de ander spreekt. Ik gebruik Jij en Ik dus als een verwijzing naar de gehele mens.

Ik en Jij spreken elkaar aan en nodigen elkaar uit tot deze dubbele activiteit van luisteren en spreken. En tot het zich in het gesprek hieraan geheel overgeven. Wie dat niet doet, zich geheel overgeven aan het gesprek, die voert geen gesprek, maar praat, blijft in zichzelf en op zichzelf. Het is als met de graankorrel uit de gelijkenis van de zaaier, die in een evangelie is opgenomen, als de graankorrel op zichzelf blijft, en niet sterft, brengt ze geen vrucht voort. Zo brengt het gesprek slechts vrucht voort als Jij en Ik zich geheel aan het gesprek overgeven.

In het gesprek van Eekhoorn en de Mier bespreken zij hoe het voor Eekhoorn zal zijn als Mier op reis gaat, weggaat uit de nabijheid van Eekhoorn. Eekhoorn zal zich dan verdrietig voelen. Maar Mier ervan afhouden, zal Mier boos maken en hij zal toch willen gaan. Heel verdrietig zal Eekhoorn zich dan voelen. En... zo lijkt de tegenstrijdige emotie het gesprek uit te doven. 'Maar als ik iets verzin, waardoor jij niet wil gaan', zegt Eekhoorn. Mier wordt nieuwsgierig 'Wat verzin je dan?' En probeert dat aan Eekhoorn te ontlokken. Hij moet er heel wat stappen voor zetten. Hij moet voor Eekhoorn uit het gezicht en gehoor verdwijnen, zodat Eekhoorn gelooft dat Mier echt weg zal blijven en door het verdriet overmand met tranen in de ogen, wel kan zeggen wat Mier wil horen.

Het uit het zicht en gehoor verdwijnen onderbreekt het gesprek niet. Zolang Jij en Ik in gesprek zijn, is zelfs uit het zicht en gehoor geen belemmering.

Dat is een wonderlijk fenomeen. Want wat houdt het gesprek dan gaande? Het gesprek blijft in stand door de stroom van liefde die van jou naar mij, van Ik naar Jij loopt.

Dit wonderlijke fenomeen is het geheim van het grote en eerste gebod. Het gebod om de Heer, je God met heel je hart en heel je ziel en heel je verstand lief te hebben. Hij laat onafgebroken ons in zijn liefde delen en daardoor is het voor ons mogelijk om op ieder moment dat wij hem liefhebben, met hem in gesprek te komen. Een gesprek van Jij en Ik. Een gesprek van hart tot hart. Mozes leerde het aan Israël en Jezus haalt hem aan. En voegt daaraan toe het tweede gebod, daaraan gelijkwaardig: liefhebben zul jij je naaste als jezelf. Want ieder gesprek is in de liefde ondergedompeld, gedoopt.

Leo van Driel

Gelezen: Lichtspoor (Een fragment uit het boek 'Mijn heldere afgrond' van Christian Wiman)